

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-146>

УДК 336:37.09

ФОРМУВАННЯ ШЛЯХІВ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ МОЛОДІ

DEVELOPING WAYS TO INCREASE THE FINANCIAL LITERACY OF YOUTH

Безділь Максим Богданович

магістрант,

Західноукраїнський національний університет

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-8943-1012>**Данилюк Марія Миколаївна**

кандидат економічних наук, старший викладач,

Західноукраїнський національний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8228-1533>**Дмитришин Марта Василівна**

кандидат економічних наук, доцент,

Західноукраїнський національний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0609-9764>**Bezdil Maksym, Danyliuk Mariia, Dmytryshyn Marta**

West Ukrainian National University

Стаття присвячена актуальним питанням формування шляхів підвищення фінансової грамотності молоді. Визначено, що фінансова грамотність забезпечує володіння ключовими фінансовими поняттями і дозволяє застосовувати їх при ухваленні фінансових рішень, що стосуються формування доходів, здійснення витрат і заощаджень, підбору відповідних фінансових інструментів для інвестування. Доведено, що підвищення рівня фінансової грамотності включає в себе систему освітніх та просвітницьких заходів, метою яких є формування навичок управління особистими фінансами в повсякденному житті. Виявлено, що низький рівень фінансової грамотності робить молодь вразливою до фінансового шахрайства. З'ясовано, що фінансова грамотність дозволяє підвищити фінансову стійкість молоді та запобігає проявам негативних фінансових наслідків. Викремлено базові компетентності щодо ефективного формування доходів, здійснення заощаджень та інвестицій, вибору вигідних страхових продуктів.

Ключові слова: фінансова грамотність, управління особистими фінансами, фінансова освіта, фінансова поведінка, сталий розвиток.

The article is devoted to the topical issues of developing ways to increase the financial literacy of youth. The relevance of the topic is due to the challenges that young people face because of the variety of financial instruments and financial services presented on the market. It was found that financial literacy allows one to master key financial concepts and apply them when decision-making, generating income, making expenses and savings, and selecting appropriate financial instruments for investment and insurance. It was found that financially literate people are more protected from financial risks and emergencies. They are responsible for managing personal finances, able to increase their material well-being. The regulatory basis for increasing the level of financial literacy is the "National Strategy for the Development of Financial Literacy by 2030". In this document, financial literacy is defined as one of the basic competencies that every person should have for a successful life. Ways to increase the level of financial literacy of young people through educational events, training, online courses, volunteer projects, and the use of educational content upon specific request, in particular through messengers. It was found that a low level of financial literacy makes young people vulnerable to financial fraud. Problems related to Internet security are highlighted. It was found that financial literacy increases the financial stability of young people and prevents the manifestation of negative financial consequences, as well as deepens financial knowledge, acquire new competencies, feel self-confidence; form financial goals; makes conscious decisions, and effectively use financial instruments; apply prudent behavior in the financial services market; avoid the risks of financial fraud. It was found that increasing the level of financial literacy includes a system of educational and awareness-raising activities: training, online courses,

volunteer projects, and the use of educational content upon specific request, in particular through messengers, YouTube, and short videos on social networks, the purpose of which is to form personal finance management skills in everyday life.

Keywords: financial literacy, personal finance management, financial education, financial behavior, sustainable development.

Постановка проблеми. Нинішній світ важко уявити без фінансів та фінансових відносин. Вони опосередковують функціонування різних сфер суспільного життя та активно реагують на виклики спричинені воєнними діями. Аналіз та застосування фінансової інформації, є важливими складовими компонентами будь якого напрямку діяльності людини. Фінансово освічені громадяни здатні брати на себе відповідальність за управління особистими фінансами, бути діяльними на ринку фінансових послуг, формуючи основу для сталого економічного розвитку. Актуальність тематики зумовлюється викликами які постають перед молоддю з огляду на різноманіття фінансових інструментів та фінансових послуг представлених на ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика формування шляхів підвищення рівня фінансової грамотності та ділової активності молоді знаходить своє відображення у працях вітчизняних вчених, зокрема Домбровська С., висвітлює сучасні методи формування фінансової грамотності населення [1], Ярова Ю. досліджує вплив фінансової грамотності на соціально-економічні процеси [2], Сидор І. та Сидор Т. розглядають фінансову грамотність населення як запоруку фінансової безпеки держави [3], Повод Т. визначає фінансову грамотність населення як пріоритетну умову успішного розвитку держави [4], а Тімошенко Н., Гнидюк І., Маршук Л. стратегічним напрямом розвитку фінансового сектору України визначають фінансову інклюзію [5]. Проте проблематика висвітлення шляхів підвищення фінансової грамотності молоді як пріоритетна ціль розвитку фінансової сфери є недостатньо вивченою та потребує подальших досліджень.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На основі огляду фахової літератури можна виокремити декілька напрямів для подальших досліджень: вплив рівня фінансової грамотності молоді на процес прийняття рішень і їх позицію як споживача на ринку, перспективи формування грамотної фінансової поведінки задля забезпечення власного фінансового добробуту та добробуту країни в цілому, розвитку фінан-

сових інструментів, що сприятиме розвитку нових ринків і послуг. Ці та інші проблеми в контексті теоретичних узагальнень та формування практичних підходів перебувають у центрі уваги нашого дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є формування шляхів підвищення фінансової грамотності молоді.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі життєдіяльності молода людина постійно приймає рішення пов'язані з управлінням особистими фінансами, це стосується формування доходів, фінансування повсякденних потреб, заощаджень, інвестицій, управління ризиками в умовах невизначеності та фінансової нестабільності.

Стаття 12 Закону України «Про освіту» містить положення про те, що кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності необхідним є формування ключових компетентностей, серед яких має місце і фінансова грамотність [7].

Фінансова грамотність дозволяє володіти ключовими фінансовими поняттями і застосовувати їх при ухваленні фінансових рішень які стосуються формування доходів, здійсненні витрат і заощаджень, підбору фінансових інструментів для інвестицій.

Фінансово грамотні люди більш захищені від фінансових ризиків і надзвичайних ситуацій. Вони відповідально відносяться до управління особистими фінансами, мають змогу збільшувати матеріальний добробут шляхом розподілу накопичених грошових ресурсів і прогнозування майбутніх витрат.

Нормативним підґрунтям для підвищення рівня фінансової грамотності є «Національна стратегія розвитку фінансової грамотності до 2030 року». В якій визначено фінансову грамотність як одну із базових компетентностей, якою варто володіти кожній людині для успішної життєдіяльності. Стратегією визначено пріоритетні цілі в цій сфері, а саме підвищення рівня фінансової грамотності населення України або утримання його на довоєнному рівні; побудова якісної та масової базової фінансової освіти; раціоналізація навичок з управління особистими фінансами, забезпечення

фінансової стійкості населення, запобігання фінансовому шахрайству; відновлення довіри населення до фінансових установ, підвищення рівня фінансової інклюзії; розвиток малого підприємництва; що сприятиме масштабуванню ініціатив у сфері фінансової грамотності [8].

Особистий фінансовий добробут прямо залежить від регулярного формування в населення навичок управління особистими фінансами. А це може стати можливим в наслідок запровадження сукупності освітніх програм для різних категорій населення, реалізацію проведення курсів зосереджених на вивченні основ фінансової грамотності, розпочинаючи з дошкільного віку.

Надавачі фінансових знань та навичок можуть використовувати різні шляхи взаємодії зі слухачами. Варто виокремити, що первинні фінансові навички молоді люди одержують головним чином від батьків та інших родичів. Тому має велике значення базове володіння фінансовими навичками для подальшого успішного навчання дітей і молоді основним засадам управління особистими фінансами в домашніх умовах. Зокрема правилам безпечних фінансових операцій онлайн, способів захисту персональних даних та управління можливими ризиками.

Потреба вдосконалення навичок фінансової грамотності в суспільстві зростає. 64% українців мають бажання навчитися, як краще розпоряджатися своїми фінансами, а 80% – щоб їхні діти опанували основи фінансової грамотності в школі. Підлітки також схвалюють необхідність такого навчання. Відповідно з опитуванням, яке було проведено НБУ в 2023 році серед підлітків 12–18 років, 87% із них відзначають, що фінансова грамотність

необхідний предмет в школі, а розпочинати навчання поводження з грошима запропоновано ще в дитячому садку [9].

Зважаючи на необхідність вивчення основ фінансової грамотності в школах, Міністерство освіти і науки України у 2025–2026 роках запланувало впровадження для учнів 8–9 класів новий предмет «Підприємництво та фінансова грамотність». Оволодіння яким допоможуть молодій людині бути мобільним на ринку фінансових послуг та ефективно їх застосовувати в повсякденному житті [10, с. 657].

Національного банк – взяв на себе зобов'язання провести підготовку вчителів до викладання цього предмета. Навчання педагогів вже розпочалося, і проходить дистанційно у Школі фінансової грамотності «ТАЛАН». Школа фінансової грамотності «Талан» є першим етапом плану підготовки вчителів Національним банком України спільно з Міністерством освіти і науки України.

Низький рівень фінансової грамотності робить молодь вразливою до фінансового шахрайства. Статистичні дані НБУ демонструють те, що платіжне шахрайство посилюється з початком повномасштабного вторгнення 2022 року. Сума збитків банків та клієнтів від протиправних дій із платіжними картками за 2022 рік зросла на 46% та сягнула 481 млн. грн. Більше ніж половина суми збитків (53%) відбулося шляхом розголошення даних платіжних карток, одноразових паролів для підтвердження операцій, даних для входу до інтернет-банкінгу) [11].

З початком повномасштабного вторгнення 2022 року 11% українців стали жертвами шахраїв. Використовуючи складну ситуацію та невизначеність громадян, зловмисники пристосували шахрайські схеми під реалії

Таблиця 1

Шляхи підвищення фінансової грамотності молоді

Здобувачі	Надавачі фінансових знань та навичок	Канали комунікації з слухачами
Діти дошкільного віку	Заклади дошкільної освіти, батьки, родичі, медіа	Освітні заходи
Діти шкільного віку	Школи, батьки, родичі, медіа	Освітні заходи та тренінги, онлайн-курси
Студенти закладів професійної освіти	Заклади професійної освіти, медіа	Освітні заходи та тренінги, онлайн-курси, волонтерські проекти, використання освітнього контенту за конкретним запитом, зокрема через месенджери, You Tube та короткі відео в соцмережах.
Студенти закладів вищої освіти	Заклади вищої та післядипломної освіти, молодіжні громадські організації, роботодавці, лідери думок, медіа	

Джерело: сформовано авторами на основі проведеного дослідження

Таблиця 2

Проблеми, пов'язані з безпекою в інтернеті

Вид проблеми	Доросле населення	Молодь
Отримання шахрайських повідомлень	43,5%	35,2%
Отримання повідомлень від друзів/знайомих із проханням перерахувати/позичити кошти через їхній зламаний акаунт	19,7%	14,3%
Перенаправлення на підроблені вебсайти із запитом особистої інформації	18,2%	19,8%
Зазнавали фінансових втрат внаслідок крадіжок, отримання шахрайських повідомлень або перенаправлення на підроблені вебсайти	11,1%	10,9%
Соціальна мережа чи електронна пошта були зламані	6,6%	14,8%
Втрата фізичного пристрою (смартфону, ноутбуку тощо) з подальшим використанням даних на ньому третіми особами	5,5%	15,4%
Інтернет крадіжка особистих даних	3,5%	6,5%

Джерело: сформовано за даними [11]

Рис. 1. Основні фінансові компетентності

Джерело: сформовано авторами на основі проведеного дослідження

сьогодення та вводили в оману людей, видаючи себе за представників банків сповіщали про фінансову допомогу від держави чи благодійних міжнародних структур [11].

Фінансова грамотність дозволяє підвищити фінансову стійкість молоді та запобігати

проявам негативних фінансових наслідків. Зокрема базові компетентності формування доходів дозволяють володіти інструментарієм планування доходів та витрат використовуючи прикладні програми та мобільні застосунки, сприяють прийняттю ефективних

рішень щодо до доходів і витрат. Вміння заощаджувати дозволить володіти фінансовим резервом яким можна скористатися в непередбачуваних ситуаціях. Навички інвестування дозволять робити свідомий вибір серед різних варіантів інвестування, оцінювати ризики та можливу вигоду, диверсифікувати інвестиції. Здатність розраховувати страхові вигоди враховуючи співвідношення страхових виплат та ціни послуги допоможе використовувати вигідні страхові продукти.

Висновки. Фінансова грамотність – одна з ключових компетентностей, яка необхідна молодій людині для успішної життєдіяльності. Адже протягом життя необхідним є вирішення питань, пов'язаних як з особистими фінансами. Рішення можуть стосуватися фінансування повсякденних потреб, накопичення заощаджень та здійснення інвестицій. Підвищення рівня фінансової грамотності включає

в себе систему освітніх та просвітницьких заходів: тренінги, онлайн-курси, волонтерські проекти, використання освітнього контенту за конкретним запитом, зокрема через месенджери, You Tube та короткі відео в соціальних мережах, метою яких є формування навичок управління особистими фінансами в повсякденному житті.

Фінансова грамотність опосередковує в собі знання та навички які забезпечують ефективне управління особистими фінансовими ресурсами та дозволяє молодій людині:

- поглибити фінансові знання, набути нові компетентності, відчувати впевненість у собі;
- формувати фінансові цілі;
- приймати свідомі рішення й ефективно використовувати фінансові інструменти;
- застосовувати завбачливу поведінку на ринку фінансових послуг;
- уникати ризиків фінансового шахрайства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Домбровська С. О. Сучасні методи формування фінансової грамотності населення України. *Освітня аналітика України*. 2022. № 3 (19). С. 5–14.
2. Ярова Ю. М. Фінансова грамотність населення та розвиток національної економіки. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2024. Вип 20. Т. 2. С. 61–68.
3. Сидор І. Сидор Т. Фінансова безпека країни через призму фінансової грамотності громадян. *Світ фінансів*. 2024. № 4 (81). С. 60–74.
4. Повод Т. Фінансова грамотність населення як пріоритетна умова успішного розвитку держави. *Таврійський науковий вісник*. Серія: Економіка. 2021. № 9. С. 84–90.
5. Тімошенко Н., Гнидюк І., Маршук Л. Фінансова інклюзія, як стратегічний напрям розвитку фінансового сектору України. *Інклюзивна економіка*. 2024. № 1 (03). С. 82–87.
6. Коваль С., Мельничук Ю. Фінансова грамотність домогосподарств України: сучасний стан та перспективи підвищення. *Світ фінансів*. 2024. № 3(80). С. 40–52.
7. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 20.02.2025 р.)
8. Національна стратегія розвитку фінансової грамотності до 2030 року. URL: <https://talan.bank.gov.ua/uploads/files/nbu-strategy-fingramotnosti-2030-compressed.pdf?v=6> (дата звернення 20.02.2025 р.)
9. НБУ (2023), Опитування з фінансової грамотності серед підлітків 11–18 років в Україні. URL: <https://talan.bank.gov.ua/novyny/rezultati-opituvannia-z-finansovoyi-gramotnosti-dlia-pidlitkiv-11-18-rokiv> (дата звернення 20.02.2025 р.)
10. Danyliuk M., Dmytryshyn M., Goran T. Features of Developing an Online Educational Course for Public Officials: Case from Ukraine. *13th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT)* (pp. 656–659).
11. Міністерство цифрової трансформації України (2023), Дослідження цифрових навичок українців. Третя хвиля. URL: <https://osvita.dii.gov.ua/research>. (дата звернення 20.02.2025 р.)
12. Рамка фінансових компетентностей дорослого населення України. URL: https://talan.bank.gov.ua/uploads/files/Ukraine_Financial_Competence_Framework_Adults.pdf. (дата звернення 20.02.2025 р.)

REFERENCES:

1. Dombrov's'ka S. O. (2022) Suchasni metody formuvannya finansovoyi hramotnosti naselennya Ukrayiny. *Osvitnya analityka Ukrayiny*. № 3 (19). P. 5–14.
2. Yarova Y. M. (2024) Finansova hramotnist naselennya ta rozvytok natsional'noyi ekonomiky. *Aktual'ni problemy rozvytku ekonomiky rehionu*. Vyp 20. T. 2. P. 61–68.

3. Sydor I. Sydor T. (2024) Finansova bezpeka krayiny cherez pryzmu finansovoyi hramotnosti hromadyan. *Svit finansiv*. 4 (81). P. 60–74.
4. Povod T. (2021) Finansova hramotnist' naselennya yak priorityetna umova uspishnoho rozvytku derzhavy. *Tavriys'kyi naukovyy visnyk*. Seriya: Ekonomika. 2021. № 9. P. 84–90.
5. Timoshenko N., Hnydyuk I., Marshuk L. (2024) Finansova inklyuziya, yak stratehichnyy napryam rozvytku finansovoho sektoru Ukrayiny. *Inklyuzyvna ekonomika*. № 1 (03). P. 82–87.
6. Koval' S., Mel'nychuyu Y. (2024) Finansova hramotnist domohospodarstv Ukrayiny: suchasnyy stan ta perspektyvy pidvyshchennya. *Svit finansiv*. № 3(80). P. 40–52.
7. Zakon Ukrayiny «Pro osvitu». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (accessed February 20, 2025).
8. Natsional'na stratehiya rozvytku finansovoyi hramotnosti do 2030 roku. URL: <https://talan.bank.gov.ua/uploads/files/nbu-strategy-fingramotnosti-2030-compressed.pdf?v=6> (accessed February 20, 2025).
9. Ministerstvo tsyfrovoyi transformatsiyi Ukrayiny (2023), Doslidzhennya tsyfrovyykh navychok ukrayintsiv. Tretya khvylya. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/research>. (accessed February 20, 2025).
10. Danyliuk M., Dmytryshyn M., Goran T. Features of Developing an Online Educational Course for Public Officials: Case from Ukraine. *13th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT)* (pp. 656–659).
11. NBU (2023), Opytuvannya z finansovoyi hramotnosti sered pidlitkiv 11–18 rokiv v Ukrayini. URL: <https://talan.bank.gov.ua/novyny/rezultati-opituvannia-z-finansovoyi-gramotnosti-dlia-pidlitkiv-11-18-rokiv> (accessed February 20, 2025).
12. Ramka finansovykh kompetentnostey dorosloho naselennya Ukrayiny. URL: https://talan.bank.gov.ua/uploads/files/Ukraine_Financial_Competence_Framework_Adults.pdf (accessed February 20, 2025).